

Vilken är vägen framåt?

Anna Artén text & foto

Ofta talas i Kuba om ”inre blockaden” och Fidel sa i november 2005: De (USA) kan aldrig förgöra oss. Vi kan förgöra oss själva och det skulle vara vårt eget fel.

Han syftade bl.a. på korruptionen, byråkratin och ineffektiviteten. Det senare är ett stort problem hos kubanska arbetare. Ombyggnaden av Gómezkvarteret i Havanna till lyxhotell drabbades av förseningar och en dag såg förvånade kubaner ett 100-tal indiska byggnadsarbetare gå in på arbetsplatsen. Det tog flera veckor innan det kom en kommentar i media.

Gómezprojektet är ett samriskprojekt mellan ett kubanskt militärt konsortium, GAESA, som har givit byggkontraktet till UCM, militära byggunionen, och det franska Bouygues Batiment Internacional (BBI).

Inte bara det här bygget har utländska arbetare. Totalt har 352 utländska arbetare hyrts in och arbetar i Varadero och i hamnutbyggnaden i Santiago de Cuba. Alexander Machado García, avdelningschef för investeringar på ekonomi och planeringsdepartementet, säger i en intervju: I slutet av 2016 kommer ca 1 300 byggnadsarbetare och 200 kineser att arbeta med elinstallationer och simbassänger.

De blir välbetalda. Från 1 500 till 2 500 US\$ i månaden, plus arbetskläder, mat, sjukvård, förläggning och transport. Utländska investerare väljer att hyra in utländsk arbetskraft, vilket är tillåtet enligt den nya investeringslagen. De har tröttnat på dålig kvalitet på arbetet och på stöder.

Hamnutbyggnaden i Santiago de Cuba beräknas ta tre år och att kosta 100 miljoner i investeringar som finansieras av Kuba och ett kinesiskt företag. Det blir Kubas andra största djuphavshamn efter Mariel.

Utländska investeringar behövs

Och det brådskar. En ny lag om utländska investeringar kom 2014 och samma år invigdes containerhamnen (TCM) i Mariel, en hypermodern installation och den största omlastningshamnen för containrar i Latinamerika. Den har byggts av brasilianska byggföretaget Odebrecht och förvaltas av PSA International från Singapore, världens ledande företag vad gäller hamnutveckling och operation. Havannas hamn kommer att serva turismen: fritidsbåtar och kryssningsfartyg, som redan nu lägger till vid tullhuskajen i Gamla Havanna.

I anslutning till den nya storhamnen har ett särskilt ekonomiskt utvecklingsområde skapats, ZIDEMD - en frizon på ca 400 kvadratkilometer som ska dra till sig utländskt kapital och teknik. Det ska bidra till ökad export, importersättning, högteknologisk utveckling, kunskapsöverföring, utländska investeringar, nya arbetstillfällen, hållbar miljö, utbyggd infrastruktur, effektiv logistik för import, export och distribution, nya nationella och utländska företag.

Kuba vill inte släppa in vem som helst.

Produktionen måste gynna Kubas ekonomiska och sociala utveckling. Därför vänder och vrider de på varje ansökan och det tar alltför lång tid. På två år har bara 19 projekt godkänts av de nästan 450 ansökningar som kommit in, totalt 84 affärsuppgörelser till ett värde av 1,3 miljarder US\$. Men det behövs det dubbla för att nå en tillväxt på 3-4 procent. Ett trettiotal USA-företag har visat intresse men stoppas av blockaden.

forts. sid 4

forts från sid 3

Om den långsamma takten ska fortsätta kommer det att ta 50 år att behandla ansökningarna. Raúl Castro har kritiserat beslutsfattarnas långsamma takt och sagt att de måste komma över sina gamla fördomar mot utländska investeringar. Många investerare anser att Kubas geografiska läge är mycket attraktivt.

Uppriktig och seriös kritik

Kritik mot problemens orsaker förs fram inom det socialistiska systemet (utom de kontrarevolutionära s k dissidenter som organiserat och med stöd från USA vill återinföra kapitalismen)

"Folk på gatan" kommer ofta med politiskt naiva lösningar: Allt vi behöver är en demokrati med flera partier, en modifierad kapitalism.

Eller: Vi tar det bästa från marxismen-leninismen och det bästa från liberala kapitalismen och skapar ett nytt, kubanskt system.

Många kräver mer deltagande demokrati.

Förre ekonomiministern José Luis Rodríguez säger: Om arbetarna inte får delta mera aktivt i besluten så kommer vi inte att göra de framsteg vi vill. De känner sig inte delaktiga eller att de har ansvar för att få till en förändring.

Många ungdomar klagar över denna brist på aktivt deltagande: Det är som om allt är fastställt av andra och att jag bara ska acceptera det eller öka utvandringen, säger Leo, 23 år och ingenjör.

Nu lägger lyskryssare från USA till i Havannas hamn igen, men staden är inte som förr.

Kubanerna trodde på seger för Hillary Clinton med förhoppningen att hon skulle häva blockaden. Trump har redan signalerat en hårdare politik. Tusentals ägare till restauranger, kaféer, barer, konsthantverkare och souvenirförsäljare är oroliga för att påverkas negativt.

Viktig öppning i EUs Kubapolitik

Ett historiskt dokument skrevs under den 12 december mellan EU och Kuba. Historiskt, för det är det första officiella ramavtalet mellan EU och Kuba, en överenskommelse om "Politisk dialog och samarbete". Det betyder ett mer intensivt politiskt utbyte och ökad handel. De ska också samarbeta om klimatfrågan, turism och kultur. Kubas utrikesminister Bruno Rodríguez

påpekade att europeiska företag som vill handla med Kuba riskerar att straffas av USAs sanktioner. Det är en viktig omläggning av EUs Kubapolitik från beslutet 1996 att inte ha förbindelser med Kuba utan framsteg beträffande respekten för mänskliga rättigheter och en övergång till flerpartidemokrati. Spaniens ambassadör Miguel Angel Moratinos påpekade: Nu får USA se att vi här i Europa har våra egna intressen och en egen självständig utrikespolitik.

Pressens rapportering kritiserar

På kongressen 2011 kritiserade Raúl Castro tidningars och TV:s rapportering för "att vara tråkig, ytlig, segervisst formalistisk, påstridig, improviserad".

På ett möte med journalistförbundet hade vice-presidenten Miguel Díaz Canel sagt: "Vi kan inte lägga skulden bara på journalisterna och medierna. Vi måste lägga den på kommunistpartiet först och främst, vi måste börja kritisera oss själva."

Den nye utrikesredaktören på partitidningen Granma, Sergio Gómez, säger: "Det vi kan kalla den "dogmatiska" synen på förhållandet mellan politiken och journalistiken är över- och underordning, utan dialektisk och intelligent samlevnad, att politiska (eller ännu värre politikernas) intressen skulle stå över journalistiken. Det leder till tystnad, halvsanningar och att frågor som alla andra ställer sig inte syns i medierna."

Inget har hänt efter denna kritik. I tidningarna och TV-nyheterna är det samma osannolika, positiva rapportering om tillväxten inom jordbruk, industri och andra sektorer.

Bloggare bidrar till nyhetsförmedlingen

Det finns alternativa medier på nätet och många kubanska bloggare som fyller tomrummet med nyheter som kubaner efterfrågar. Det var så nyheten om de indiska arbetarna spreds genast och inte tre veckor senare som i den offentliga nyhetsförmedlingen. Det var så folk fick höra om energikrisen i somras, långt innan myndigheterna meddelade allmänheten. Det var också så folk fick reda på att tillverkningen av minitraktorer, speciellt byggda för det ekologiska jordbruket och finansierat av Clebers i USA hade dragits tillbaka.

Men det är inte helt problemfritt att skriva för andra medier. Yariel, 26 år, socionom, skriver på två internationella websidor och trakasseras hela tiden: "Jag är revolutionär, en sann fidelista. Jag orkar med att bli ifrågasatt hela tiden. Jag ska försöka studera vidare utomlands."

Många tycker det är kontraproduktivt att slå ner på kreativt tänkande journalister och akademiker. Nyligen avskedades en prestigefylld professor från universitetet i Havanna, ekonomen Omar Everlery Pérez. Pérez var personlig rådgivare till Raúl Castro 2010, och har föreläst på många universitet i USA under åren. Han anklagas för att inför USA-medborgare ha uttryckt sina åsikter i ekonomiska frågor utan tillstånd uppifrån. Hans kommentar: "Jag är fortfarande revolutionär och jag tror helt på många av de reformer Raúl Castro håller på att införa."

Alla har inte Internet.

Samhällets viktigaste sektorer som regering, departement och forskningsinstitutioner har förstås tillgång till nätet. Liksom personer knutna till departementen.

Utbyggnaden av Internet fortsätter. Att låta alla få tillgång till nätuppkoppling är dyrt. Och hur ska folk ha råd att köpa en dator? Kubas regering har alltid folkets bästa för sina ögon (fast byråkratin alltför ofta bromsar). När de såg att en stor del av kubanerna hade androidtelefoner, laptop och surfplattor så satte de upp WIFI-spottar över hela landet.

WIFI finns, men dyrt

I skrivande stund finns 135 totalt varav 22 i Havanna. Trip advisor har adresser till alla. Dyrt, klagar kubanerna som ju är vana vid att det mesta är gratis. Mobilerna har oftast inte kostat dem något; de är gåvor från vänner utomlands. Men en timmas uppkoppling kostar nu 1,50 CUC. Det blir 36 CUP och har du en inkomst på 700 CUP så är det mycket pengar. Ouppnåeligt för många. Men hur var det i Sverige när "nallarna" dök upp? Inte hade alla råd med mobiler. I december slöt statliga ETECSA och

pågår till 28 februari. Då kan försökspersonerna ta ställning till om de vill fortsätta och betala för tjänsten. Hur mycket är inte helt klart ännu. Angelito, 29 år är entusiastisk: Jag gick in på det berömda IKEA och såg ett skrivbord jag ville ha. Jag studerade det noga och nu har jag själv byggt det.

Det finns inga begränsningar på de hemsidor han kan nå. Han surfar snabbt in på New York Times och Facebook. De flesta använder nätet för kontakt med släktingar och vänner utanför Kuba, förklarar han.

Det gamla gardet lämnar in

År 2018 väntas förändringar. Då avgår Raúl Castro och hela det gamla revolutionära gardet. En ny generation kommer att ta över. Raúl kanske blir kvar som kommunistpartiets generalsekreterare och nuvarande förste vicepresidenten Miguel Días Canel, 56 år, den som blir landets president. Det skulle betyda att makten tudelas för första gången i revolutionens historia.

Gratis utbildning för alla, skolor överallt, i minsta lilla by, de allra flesta går hela vägen till och med gymnasiet, och många vidare till högskolor och universitet.

Google ett avtal. Hastigheten kommer att öka och tillgång ges till Google Global Cache network med populära sajter som Gmail, Google Chrome, Youtube, Google drive m fl. Idag har 23 procent av befolkningen Internetuppkoppling hemma - främst anställda vid myndigheter, forskare och kulturarbetare. Det antas att på varje uppkopplad dator finns ytterligare 500 användare.

I december startade ett gratis pilotförsök med Internetuppkoppling för 2 000 kontor och hushåll runt katedralen och torget Plaza Vieja i Gamla Havanna. Alla fick modem och nödvändiga kablar. Telefonbolaget erbjuder all service brukarna kan tänkas behöva. Försöket

Kryssar mellan marknad och solidaritet

Jag kom till Kuba första gången 1989 och förälskade mig i landet bland annat för den stora solidaritet jag mötte. Solidaritet inom familjen, med grannarna på gatan, med oss utlänningar i Kuba och även internationellt med fattiga, kämpande folk i hela världen. Under de svåra åren under specialperioden delade folk med sig om det så bara var ett ägg eller en kopp ris. Familjens äldre släktingar såg till att barnen fick den mat de behövde även om de själva svält. Dessa barn är nu i trettioårsåldern och vet kanske inte hur det var när de slapp bli undernärda. En del av dem fick hjälp av släktingar i Miami som skickade pengar trots hot

forts sid 6

forts från sid 5

från extrema anticastristiska grupper och med risk för höga böter för brott mot USAs lagar.

Privat marknadsekonomi

Marknadsekonomi har införts inom privata sektorer och därmed också ekonomisk ojämlikhet. Många har bytt gamla värderingar som omtanke och solidaritet mot egoism: bara jag klarar mig så är allt okej. De som igår köpte och sålde på svarta marknaden, föraktades och straffades. Idag är de respekterade egenföretagare. De som en gång begav sig till USA och kallades förrädare har nu rätt att återkomma till Kuba och kan investera sina pengar i en familjerestaurang t ex.

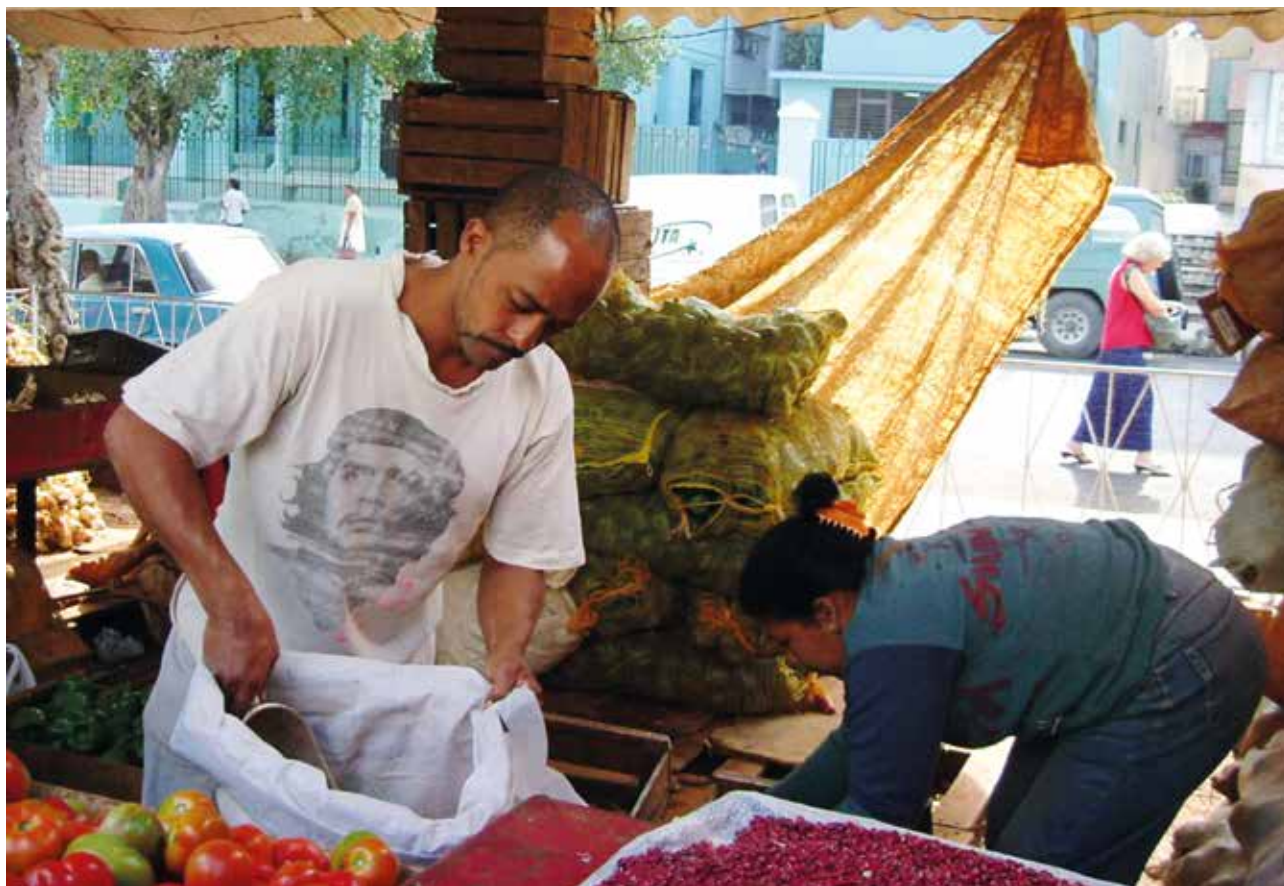
Ibland blir jag deprimerad av de negativa tendenser som jag ser. Kommer Kuba att hitta en väg framåt utan att

de välutrustade kulturskolorna. Här går barn från 6 till 15 år och kan välja inriktning: musik, dans, teater.

den stora poeten och sångaren Silvio Rodríguez som jag lyssnade på när hans band gav en gratiskonsert i den avlägsna stadsdelen Eléctrico, en av alla de gratiskonserter han har bjudit på runt om i Havanna och ute i landet.

Jag tänker på alla dessa grannskapsprojekt

som dras igång och med entusiasm drivs av självuppoftande konstnärer och invånare. Konstnären Fuster, som tar pengar ur egen ficka för att betala de fantastiska utsmyckningarna av husen med mosaik i hela kvarteret. Muraleando som sprider kultur till unga och gamla i sitt område. Pelegrín som i den lilla jordbruksbyn i Puerta del Golpe skapat ett paradiskt kulturcentrum

socialismen går förlorad?

Men så tänker jag på allt det positiva jag ser omkring mig: i hela Gamla Havanna har vattenledningsrör, gas- och elledningar och optiska fiberkablar grävts ner och arbetet fortsätter nu in i den nedgångna stadsdelen Centro Habana.

Jag tänker på

att en kuban bara betalar 1 CUC för att se London Royal Opera.

de nya kooperativa småbussarna som låter dig åka bekvämt och luftkonditionerat för bara 5 CUP genom hela Havanna.

staden Sancti Spiritus vars centrum är helt upprustat och där elva kommunala bussar en kväll körde tutande varv efter varv runt torget för att visa invånarna att de nya bussarna har kommit.

att nästan en halv miljon kubaner gav blod förra året.

bakom sitt hus. Olga och Paquito som tillverkar fantastiska dockor och djur i alla storlekar som de vägrar sälja, för allt ska gå till förskolor och barnsjukhus. Här förs Revolutionens idéer vidare i praktiken.

Och jag tänker på journalisten från ett samhällsmagasin på Sveriges Radio som intervjuade mig i september 1990 och försökte pressa mig att tillstå att Kuba skulle falla ihop som ett korthus inom kort tid, fast jag höll fast vid att det socialistiska Kuba inte skulle upplösas. Hon sände aldrig intervjun för hon sa att hon skulle göra sig löjlig när Kuba till slut föll ihop några månader senare. Det har gått 26 år sedan dess och det socialistiska Kuba finns idag fortfarande kvar. Jag tänker ofta på det!

Källor: Tidskriften Kuba, Granma, Juventud Rebelde, Cuba Debate. Föreläsningar av kubanska ekonomer och egna intervjuer.